

BIULETYN TEOLOGII LAIKATU (137)

Lektorat i akolitat nowymi posługami „laikatu” dla kobiet

Posługiwanie kościelne laikatu po Soborze Watykańskim II, mimo że dowartościowujące rolę kobiet, nadal były zarezerwowane tylko dla mężczyzn. Kobietom powierzano jedynie do spełnienia konkretne zadania. Dlatego z zadowoleniem należy przyjąć decyzję papieża Franciszka, który w datowanym na święto Chrztu Pańskiego (10.01.2021) Liście apostolskim *Spiritus Domini*, opublikowanym w formie „Motu Proprio”, skierowanym zaś do kard. Luisa Ladarii, prefekta Kongregacji Nauki Wiary, zmienił zapisy Kodeksu Prawa Kanonicznego, czyniąc zinstytucjonalizowanym dostęp świeckich kobiet do służby Słowa i ołtarza w formie lektoratu i akolity. Przybliżając tę epokową zmianę, która *de facto* polegała na wykreśleniu z kanonu 230 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego słowa „mężczyźni” i zastąpieniu go słowem „świeccy”, najpierw zwrócimy uwagę – w świetle dokumentów soborowych – na odniesienie posług wynikających ze święceń i związanych z urzędami kościelnymi do posług „ustanowionych”, czyli posług laikatu. Następnie uwydatnimy doniosłość decyzji papieża Franciszka, zaś w paragrafie wieńczącym nasze wywody zwrócimy uwagę na perspektywę wprowadzenia tej decyzji w życie i posługiwanie Kościoła w Polsce.

1. Posługi sakramentalne i ustanowione w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II

Dokumenty Soboru Watykańskiego II dowodzą, że sakramentalna posługa „święceń” określona przez Kodeks Prawa Kanonicznego jako „święta posługa” (kan. 233 § 1), którą z reguły traktuje się jako synonim posług stanu duchownego dotyczy funkcji kapłańskich, wykonywanych – jak zauważa papież Franciszek w Liście *Spiritus Domini* – przez biskupów i prezbiterów na mocy misji i władzy działania w osobie Chrystusa-Głowy, czyli *in Persona Christi Capitis*, lub przez diakonów, którzy „służą ludowi Bożemu

poprzez diakonię liturgii, słowa i miłości”¹. Posługi te nie ograniczają się wyłącznie niezastąpionych funkcji sakramentalnych, gdyż zgodnie z nauczaniem Soboru świeccy chrześcijanie – kobiety i mężczyźni – stali się „na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego” (*Lumen gentium*, 31), a więc Chrystus daje również im „udział w Swojej funkcji kapłańskiej (*munus sacerdotale*) dla sprawowania kultu duchowego” (*Lumen gentium*, 31). Podstawą zaś tego udziału jest „święta i organicznie ukształtowana natura społeczności kapłańskiej” (*Lumen gentium*, 11), umożliwiona przez chrzest i bierzmowanie, które – wzbudzając mocą Ducha wielorakie dary i charyzmaty – sprawiają, że ci, którzy je przyjmują, stają się dziećmi Bożymi, zdolnymi do dawania świadectwa Chrystusowi (por. *Dekret o apostołstwie świeckich*, 3) i są jako tacy wezwani przez ustanowione dla nich posługiwanie w Kościele i świecie do zdawania sprawy z nadziei, która w nich jest (por. 1 P 3,15).

Z powyższych argumentacji wynika, że Sobór Watykański II musiał dokonać rozróżnienia dwóch odmiennych i jednocześnie komplementarnych sposobów uczestniczenia w jednym kapłaństwie Chrystusa: „Kapłaństwo zaś powszechnie wiernych i kapłaństwo urzędowe, czyli hierarchiczne, choć różnią się istotą a nie stopniem tylko, są sobie jednak wzajemnie przyporządkowane” (*Lumen gentium*, 10). Pierwsze jest kapłaństwem egzystencjalnym, opartym na sakramentach inicjacji chrześcijańskiej: czyni ono z każdego ochrzczonego (mężczyzny i kobiety) kogoś, kto ma dostęp bezpośrednio do Boga, by ofiarować Mu siebie i świat w ofierze duchowej, której treścią jest jego własne życie. Drugie jest zadaniem otrzymanym przez dar innego sakramentu: niesie w sobie misję sprawowania wobec ludu Bożego inicjatywy Chrystusa, który naucza go, uświęca i gromadzi. Drugie jest przyporządkowane pierwszemu, nie jest od niego ani wyższe, ani niższe, jest innego rzędu”².

Komentując powyższy tekst, można stwierdzić, że jego jednostronne odczytanie niesie za sobą niebezpieczeństwo zrozumienia go jako poparcia dla fałszywie pojętej demokracji w Kościele. Przyczynia się to tego także zawężenie spojrzenia na zbawienie do jego egzystencjalnego wymiaru, bez zwracania uwagi na zagadnienie konieczności Kościoła do zbawienia, co w Roku wielkiego Jubileuszu Roku 2000 przypomniał obecny papież emeryt Benedykt XVI w słynnej deklaracji *Dominus Iesus*. Istotne jest tu

---

¹ Benedykt XVI, List apostolski w formie „Motu Proprio” *Omnium in mentem*, Watykan 26.10.2009.

² *Znaki zbawienia – Historia dogmatów*, t. 3, B. Sesboué (red.), Kraków 2001, 224.

stwierdzenie soborowej Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, że Duch Święty wszystkim ofiarowuje możliwość dojścia w sposób Bogu wiadomy do uczestnictwa w paschalnej tajemnicy” (*Gaudium et spes*, 22). Nie oznacza ono, by dla ludzi „dobrej woli, w których sercu działa w sposób niewidzialny łaska” Kościół przestał być faktycznym sakramentem zbawienia, a mówiąc inaczej, aby sami przestali „być Kościołem”. Trzeba jednak zauważyć, że gdy ojcowie Soboru stwierdzają, iż egzystencjalne ujęcie zbawienia wiąże się dosyć ściśle z doktryną o królewskim kapłaństwie całego ludu Bożego, to jednocześnie dobitnie poświadczają, iż to królewskie kapłaństwo dla swej aktualizacji wymaga kapłanów hierarchicznych³. Dobitnie potwierdza to św. Jan Paweł II: „Sobór Watykański II naucza, że «kapłan urzędowy [...], dzięki świętej władzy, jaką się cieszy [...], w osobie Chrystusa (*in persona Christi*) sprawuje Ofiarę eucharystyczną i składa ją Bogu w imieniu całego ludu» (*Lumen gentium*, 10). Zgromadzenie wiernych, stanowiące jedność w wierze i w Duchu Świętym oraz ubogacone licznymi darami, nawet jeśli stanowi miejsce, w którym Chrystus jest «obecny w swoim Kościele, zwłaszcza w czynnościach liturgicznych» (por. *Sacrosanctum Concilium*, 7), nie jest w stanie samo ani «sprawować» Eucharystii, ani «ustanowić sobie» kapłana urzędowego”⁴. Bezpodstawne są więc obawy o to, by kapłaństwo wspólne wiernych wraz z posługą „laikatu”, czyli mężczyzn i kobiet, mogło uczynić niepotrzebnym kapłaństwo hierarchiczne i związaną z nim posługę „święceń”.

W zleconym przez Konferencję Episkopatu Polski nowym tłumaczeniu dokumentów soborowych odnośnie do zobowiązań wszystkich ochrzczonych i bierzmowanych czytamy: „Uczestnicząc w Ofierze eucharystycznej, w źródle i zarazem szczycie całego życia chrześcijańskiego, składają Bogu Boską Żertwę ofiarną, a wraz z Nią samych siebie: tak zarówno przez składanie ofiary, jak i przez Komunię świętą wszyscy, aczkolwiek nie bez różnicy, lecz jedni inaczej niż drudzy, biorą udział w czynności liturgicznej. Posileni zaś w świętej Komunii Ciałem Chrystusa, w konkretny sposób przedstawiają jedność ludu Bożego, której stosownym znakiem i cudowną przyczyną jest ten Najświętszy Sakrament” (*Lumen gentium*, 11)⁵. Warto dodać, że w przytoczonym tłumaczeniu wszystkich wiernych określa się

---

³ Por. *Sacrosanctum Concilium*, 12, 48; *Lumen gentium*, 10–11, 34; *Dekret o apostołstwie świeckich*, 3; *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 15.

⁴ Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 2004 roku*, 4.

⁵ Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2008, 163.

jako lud kapłański, zaś ich uczestniczenie w jedynym kapłaństwie Chrystusa (KKK 1544) nazywa się „wspólnym (łac. *commune*) kapłaństwem wiernych”⁶.

Reasumując wywody paragrafu pierwszego w kontekście decyzji papieża Franciszka, którą dogłębniej zaprezentujemy w paragrafie drugim, należy jeszcze mocniej podkreślić, że zwińczeniem udziału wiernych świeckich w kapłaństwie wspólnym jest udział w Najświętszej Ofierze Chrystusa, jedynego i najwyższego kapłana Nowego Przymierza. Udział ten odnosi się nie tylko do obecności na Mszy św., ale także do pracy dla innych i znoszeniu codziennych utrapień w życiu osobistym. Mając na uwadze posługi ustanowione, soborowy *Dekret o apostołstwie świeckich* uczy o apostołstwie pokuty, które upodabnia do cierpiącego Chrystusa i które dociera do wszystkich ludzi, przyczyniając się do zbawienia całego świata” (*Dekret o apostołstwie świeckich*, 16). Jest to niewątpliwie istotna treść kapłaństwa wspólnego, która wyraża się w składaniu Bogu duchowych ofiar, nie tylko z życia rodzinnego, zawodowego i towarzyskiego, ale przede wszystkim z siebie (por. *Lumen gentium*, 10), co sprawia, że składamy naprawdę ofiarę żywą, świętą, miłą Bogu. Ofiara ta nabiera oczywiście szczególnego znaczenia, gdy jest składana w łączności z ofiarą Ciała Pańskiego (por. *Lumen gentium*, 34), stanowiąc w ten sposób pełne uczestniczenie w publicznym kulcie Kościoła.

2. Doniosłość decyzji papieża Franciszka

Już w trzecim akapicie listu *Spiritus Domini* papież Franciszek pisze, że „wiele form służby kościelnej lub urzędów jest sprawowanych *de facto* przez licznych członków wspólnoty, dla dobra Kościoła, często przez długi czas i z wielką skutecznością, chociaż nie przewidziano żadnego szczególnego obrzędu powierzenia im tego zadania”. Mimo tego nadal nie brakuje świeckich wyznawców Chrystusa, którzy nie pozuwają się do spełniania właściwej im misji eklezjalnej, zaś uczestnicząc w czynnościach liturgicznych, zwłaszcza w Eucharystii, czują się niezbyt niezbędnymi słuchaczami, lub interesantami⁷.

---

⁶ Niezbyt trafne jest – ciągle spotykane nie tylko w publikacjach, lecz także w dokumentach Magisterium Kościoła – tłumaczenie kapłaństwa właściwego każdemu wiernemu (*communis sacerdotio*) słowami „kapłaństwo powszechne”, które w polskojęzycznych synonimach oddaje się jako ogólne, generalne, globalne, ogólnodostępne, a nawet nagminne czy pospolite.

⁷ Por. J. Mariański, „Katolicy świeccy w życiu parafii: refleksje socjologiczno-pastoralne”, *Spoleczeństwo i Kościół* 5 (2008), 105–127.

Nie dziwi więc, że w celu przezwyciężenia wspomnianych braków dzisiejszy Kościół, z papieżem Franciszkiem na czele, czyni wszystko, by wierni świeccy, na mocy swego królewskiego kapłaństwa, pełniej współpracowali z hierarchią w ofiarowaniu Eucharystii, dążąc do przywrócenia ludowi Bożemu poczucia kapłaństwa wspólnego. W kontekście dowartościowania tego kapłaństwa jest więc rzeczą konieczną, aby funkcja kapłańska świeckich była w Kościele XXI wieku bardziej pogłębiona i wyjaśniona wszystkim wiernym, zwłaszcza przez szafarzy wyświęconych (*sacerdotium ministeriale seu hierarchicum*), czyli kapłanów hierarchicznych. Zobowiązuje do tego sama liturgia, w której praktycznie jedne teksty są zarezerwowane dla celebransów duchownych, inne zaś albo są odmawiane wspólnie, albo są przewidziane dla *communis sacerdotio*, czyli kapłaństwa właściwego każdemu wiernemu w ramach komunikacji sakramentalnej. Powołując się na Konstytucję dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*, papież Franciszek pisze, że „kapłaństwo chrzcielne” oraz kapłaństwo „hierarchiczne” (lub służebne) są wzajemnie podporządkowane dzięki uczestniczeniu w jedynym kapłaństwie Chrytusa (por. *Lumen gentium*, 10), „dla budowania Kościoła i dla świadectwa Ewangelii”⁸. Idąc za tym tokiem rozumowania, do klasycznej formuły o „przyjmowaniu sakramentów” (*Lumen gentium*, 10, 37; *Dekret o posłudze i życiu kapłanów*, 4), współzależnej z nie mniej tradycyjnym wyrażeniem „sprawowanie sakramentów” (*Sacrosanctum Concilium*, 36, 39, 63; *Dekret o posłudze i życiu kapłanów*, 2), w dokumentach soborowych dołącza się szczęśliwsze wyrażenie: „uczestniczyć w sakramentach” (*Lumen gentium*, 42; *Sacrosanctum Concilium*, 56)⁹.

Papież Franciszek przypomina, że już św. Paweł VI w Liście apostołskim w formie „Motu Proprio” *Ministeria quaedam* z 15 sierpnia 1972 roku dokonał rewizji praktyki odnośnie posług nie związanych ze święczeniami, nazywanych „święczeniami niższymi” i, dostosowując ją do potrzeb czasów, uznał, że posługi te nie będą nazywane „święczeniami”, ale „ustanowieniami”. Św. Paweł VI zdecydował tym samym o ustanawianiu dwóch funkcji (zadań): lektora i akolity, z których pierwsza jest ściśle związana z posługą Słowa, druga – z posługą ołtarza, nie wykluczając możliwości ustanowienia przez Stolicę Apostolską innych „funkcji” na wniosek Konferencji Episkopatów. Odważna decyzja św. Pawła VI, który doprowadził do finału Sobór ograniczała jednak instytucję posługi lektora i akolity jedynie

---

⁸ Franciszek, List apostołski w formie „Motu Proprio” *Spiritus Domini*, Watykan 10.01.2021.

⁹ Znaki zbawienia, dz. cyt. 237–238; por. A. Dyr, „Posługiwanie świeckich w Kościele”, *Com* 17 (1997), nr 3, 112–128.

do mężczyzn i w konsekwencji tak właśnie stanowił dotychczas kanon 230 § 1 posoborowego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Można zapytać, co skłoniło do takiego ujęcia? Wydaje się, że papież, zastrzegając urząd lektora i akolity według czcigodnej tradycji Kościoła dla mężczyzn, miał na uwadze ograniczenie tych posług wyłącznie dla kandydatów do święceń. Świadczą o tym polecenia zachowania odstępów czasu określonych przez Konferencje biskupie, a nawet przez Stolicę Apostolską. Owszem następny zapis wskazuje na możliwość wprowadzenia w posługę lektora i akolity mężczyzn żyjących w świecie, ale i w tym zdaniu św. Paweł VI znowu wspomina o kandydatach do diakonatu i akolitu w kontekście święceń.

Papież Franciszek jako klucz do wytłumaczenia takiego stanowiska przyjmuje określenie „czcigodna tradycja”, które powinno być zrewidowane w nowych kontekstach. Św. Paweł VI odwołuje się do tradycji *venerabilis* (czcigodnej), która może być uznana za prawomocną, ale nie ma „charakteru wiążącego, ponieważ zastrzeżenie samym mężczyznom nie należy do natury posług lektora i akolity”. Inaczej należy interpretować tradycję *veneranda* w ścisłym znaczeniu, tzn. takiej, która „musi” być przestrzegana. Według Franciszka dotyczy ona sakramentu święceń. Właśnie tradycję *veneranda* miał na myśli św. Jan Paweł II, kiedy w Liście apostolskim *Ordinatio sacerdotalis* z 22 maja 1994 roku pisał, iż Kościół „nie ma żadnej władzy udzielania święceń kapłańskich kobietom”.

Po dokonaniu powyższych wyjaśnień papież Franciszek stwierdza, że „umożliwienie dostępu osobom świeckim obu płci do posługi akolitu i lektoratu, na mocy ich udziału w kapłaństwie chrzcielnym, zwiększy uznanie, także poprzez czynność liturgiczną (ustanowienie), dla cennego wkładu, jaki od dawna liczni świeccy, w tym kobiety, wnoszą w życie i misję Kościoła”. Ponadto nie bez znaczenia jest dla Franciszka zdanie Benedykta XVI, który – zgodnie z życzeniem Ojców XII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat Słowa Bożego w życiu i misji Kościoła (5–26 października 2008 r.) – w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Verbum Domini* podkreślił, że „wykonywanie zadania (*munus*) lektora w celebracji liturgicznej, a w sposób szczególnie posługa lektoratu jako taka, jest w obrządku łacińskim posługiwaniem o charakterze świeckim”¹⁰. Dla papieża Franciszka wiążące było ponadto zdanie Ojców Zgromadzenia Specjalnego Synodu Biskupów dla Regionu Panamazonii (6–27 października 2019 r.), którzy w piątym rozdziale dokumentu końcowego zasygnalizowali „potrzebę zastanowienia się nad «nowymi drogami posługi kościelnej».

---

¹⁰ Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini*, Watykan 30.09.2010, 58.

Nie tylko dla Kościoła amazońskiego, ale dla całego Kościoła, w różnych sytuacjach, «konieczne jest bezzwłoczne podjęcie działania na rzecz udzielania posług mężczyznom i kobietom. Pilnie należy umacniać Kościoł ochrzczonych mężczyzn i kobiet, promując posługi, a przede wszystkim, wzmacniając świadomość godności chrzcielnej» (*Dokument końcowy*, 95).

Kończąc swój list, papież Franciszek wydał rozporządzenie następującej treści: „Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów zapewni wprowadzenie w życie wyżej wymienionej reformy, zmieniając *Editio typica* Pontyfikatu Rzymskiego, czyli *De Institutione Lectorum et Acolythorum*”. Orzeka również, że „zadaniem Konferencji Episkopatów będzie ustalenie odpowiednich kryteriów dla rozeznawania i przygotowania kandydatów i kandydatek do posług lektoratu lub akolitu, czy innych posług, które zechcą ustanowić, zgodnie z tym, co zostało już rozporządzone w „*Motu Proprio*” *Ministeria quaedam*, za uprzednią zgodą Stolicy Apostolskiej i zgodnie z potrzebami ewangelizacji na ich terytorium”.

3. Włączenie kobiet w posługi lektora i akolity z perspektywy Kościoła katolickiego w Polsce

W uwzględniającym dokumenty Vaticanum II Kodeksie Prawa Kanonicznego¹¹, który promulgował św. Jan Paweł II, czytamy, że „odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa” (KPK, kan. 228 § 1). Wiemy, że odnośnie do interesującej nas posługi lektora i akolity w Kościele katolickim w Polsce, umożliwionej w przytaczanym już kanonie 230 § 1 KPK, odnoszono się z dystansem, udzielając ich nadal jedynie mężczyznom przygotowującym się do święceń w wyższych seminariach duchownych. Tak było w przypadku *Instrukcji Episkopatu Polski* w sprawie posług oraz święceń udzielanych w seminariach duchownych z 1973 roku¹² (uwzględniała ona wskazania listu apostolskiego św. Pawła VI *Ministeria quaedam*, z 15 sierpnia 1972 roku). Nic się nie zmieniło również w *Instrukcji Konferencji Episkopatu Polski* z 4 maja 1982 roku¹³. Mimo że

---

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Nauczanie Papieskie VI*, 2 (1983), E. Weron (red.), Poznań 1983, 525–527.

¹² Por. Episkopat Polski, „Instrukcja w sprawie posług oraz święceń udzielanych w Seminariach Duchownych”, *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 55 (1973) nr 7, 260–264.

¹³ „Zmodyfikowana Instrukcja w sprawie posług oraz święceń udzielanych w Seminariach Duchownych”, *Wiadomości Diecezjalne Warszawskie* 72 (1982) nr 7, s. 206–211.

25 stycznia 1983 r. Jan Paweł II, na mocy konstytucji apostołskiej *Sacrae disciplinae leges*, promulgował nowy *Kodeks Prawa Kanonicznego*, zgodnie z wytycznymi Episkopatu Polski możliwa była tylko funkcja lektora i nadzwyczajnego szafarza Eucharystii. Nie zastosowano się więc od razu do obowiązującego prawa ogółokościelnego.

Na potrzebę udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom wskazał dopiero II Polski Synod Plenarny. Zdecydował on, że „mężczyźni świeccy, którzy ukończyli przynajmniej dwadzieścia pięć lat, ciesząc się dobrą opinią, posiadają odpowiednie przymioty i są przygotowani do swych zadań poprzez odpowiednią formację, mogą być przyjęci do posługi stałego akolity. Posługę lektora można udzielać w wieku wcześniejszym”¹⁴. Charakter wykonawczy w stosunku do przytoczonej decyzji II Polskiego Synodu Plenarnego miała *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom* zatwierdzona 2 października 2007 roku. Przypominała ona znaczenie tych posług oraz zasady formacji kandydatów. W *Instrukcji* stwierdza się, że szczegółowy program formacji lektora i akolity *Ratio fundamentalis* opracuje Komisja Episkopatu ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów¹⁵. Faktycznie oddzielnego *Ratio* nie opracowano, natomiast wytyczne odnośnie do formacji lektorów i akolitów znalazły się w dokumencie przyjętym podczas 346 Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Częstochowie 27 listopada 2008 roku¹⁶. W dokumencie tym czytamy, że podane w nim zasady formacji wypełniają zobowiązanie określone w *Instrukcji*, ponieważ „zawierają opis forma-

---

¹⁴ Por. II Polski Synod Plenarny (1001–1999), *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, nr 84, Poznań 2001, 205. O posłudze ustanowionych akolitów i lektorów czytamy w *Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego* (Rzym 2002), nry 98 i 99, wyd. Pallottinum, Poznań 2004, s. 43. Funkcje przysługujące konkretnie akolicie zostały wyszczególnione w numerach 187–193, natomiast funkcje przysługujące lektorowi w numerach 194–198 tegoż *Wprowadzenia*. To samo Wprowadzenie wydano w roku 2006, uzupełniając je Wskazaniami Episkopatu Polski przyjęte na 331. Zebraniu Plenarnym KEP, 9 marca 2005 roku. Interesują nas tu funkcje liturgiczne spełniane przez świeckich (por. 125–126). Wyraźnie zaznaczono, że funkcje, które są bezpośrednim usługiwaniem kapłanowi przy ołtarzu i przy miejscu przewodniczenia, zarezerwowane są dla męskiej służby liturgicznej (ministrantów). Dziewczęta (ministrantki) mogą dopuścić biskup diecezjalny po zasięgnięciu opinii KEP.

¹⁵ Por. „Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom”, 12, *Anamnesis* 52/14 (2008) nr 1, 44.

¹⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*, 35–44, Warszawa 2009, s. 15–21.

cji kandydatów na lektorów i akolitów oraz sposób jej przeprowadzania w diecezji. Zasady te zostały umieszczone w Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej, gdyż ustanowieni lektor i akolita są częścią parafialnego zespołu liturgicznego. Posługują razem z innymi, a nie oddzielnie. Powinni więc współpracować z wszystkimi posługującymi zarówno w dążeniu do zjednoczenia z Bogiem, jak i w codziennej służbie ludziom¹⁷.

Kandydatami do podjęcia na stałe posług lektora i akolity mogą więc być tylko mężczyźni z kilku środowisk:

1. Pierwsze środowisko stanowią dorośli mężczyźni, którzy od lat posługują przy ołtarzu, spełniając gorliwie i z wiarą wyznaczone funkcje liturgiczne. Do tej grupy należą m.in. nadzwyczajni szafarze Komunii świętej, świeccy moderatorzy prowadzący wspólnoty formacyjne, liderzy ruchów odnowy, mężczyźni podejmujący już ważne zadania w parafii (np. zakrystianie).
2. Drugą grupę kandydatów stanowią mężczyźni, którzy przez studia i praktykę zawodową zdobyli odpowiednie umiejętności w służbie ludziom i czynią to z wielkim poświęceniem, ale nie mają wystarczającej formacji duchowej i teologicznej.
3. Trzecia grupa kandydatów to młodzi mężczyźni, którzy dopiero rozpoznają charyzmat, jaki otrzymali od Boga. Oni szukają jeszcze swego miejsca w Kościele i w świecie. Rozwijają swoje umiejętności przez studia, udział w grupach formacyjnych i zaangażowanie w pomoc innym ludziom¹⁸.

Program formacyjny, realizowany we wspólnocie stanowiącej odpowiednie środowisko wzrostu, obejmuje formację duchową, intelektualną i praktyczną. Takim środowiskiem są bez wątpienia nowicjaty zakonne oraz seminaria duchowne. Krokiem naprzód w środowisku polskim było więc rozszerzenie tej formacji na wspólnoty mężczyzn i chłopców, którzy nie mieli zamiaru podjąć formacji do kapłaństwa czy diakonatu stałego. Środowisko formacyjne, analogiczne do zgromadzeń zakonnych czy seminariów mieli tworzyć proboszczowie na poziomie parafii. Wskazuje się ponadto, że przez „wieki chrześcijaństwa istniały przy parafiach szkoły, w których kształciły się elity wiernych świeckich¹⁹. Dziś takich środowisk potrzebują elity wykształcone na uczelniach, z których niektórzy kandydaci ukończyli studia teologiczne lub uczestniczyli w formacjach ruchów odnowy czy też w przygotowaniu do funkcji nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej.

---

¹⁷ Tamże, 109, s. 41.

¹⁸ Tamże, 122, s. 46–47.

¹⁹ Tamże, 125, s. 48.

Zgodnie z zapisem *Dyrektorium* „decyzję o zaliczeniu studiów odbytych przez kandydatów na lektora lub akolitę, a także decyzję o ewentualnym skróceniu formacji duchowej, podejmuje diecezjalny duszpasterz, odpowiedzialny za formację, po konsultacji z proboszczem”²⁰. Należy w końcu dodać, że zgodnie z Instrukcją Episkopatu, mimo że lektor i akolita ustanawiani są na stałe, jednak w szczególnych przypadkach biskup może zabronić im wykonywania ich funkcji: „Wykonywanie uprawnień właściwych akolicie odnośnie do Eucharystii, a także uprawnień właściwych lektorowi, ulega zawieszeniu z chwilą przerwania przez alumnów studiów seminaryjnych z jakiegokolwiek powodu, chyba że biskup diecezjalny inaczej postanowi. Podobne postanowienie może podjąć biskup diecezjalny z uzasadnionych przyczyn w odniesieniu do świeckich mężczyzn”²¹.

W dalszej części prezentowanego dokumentu wyodrębniono posługę nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej, informując, że „w wielu polskich parafiach posługują także nadzwyczajni szafarze Komunii świętej. Ich zadaniem jest zanoszenie Komunii świętej chorym, a w szczególnych przypadkach pomagają także w udzielaniu Komunii świętej w kościele. Zasady przygotowania do tej funkcji i sposób jej spełniania określają dokumenty Episkopatu Polski”²². Dodano przy tym, że „nadzwyczajni szafarze mogą rozpocząć przygotowanie do posługi akolity, lub też pozostać w swojej dotychczasowej funkcji”²³. Należy dodać, że we *Wskazaniach Episkopatu Polski* wydanych po ogłoszeniu nowego wydania *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, przyjętych 9 marca 2005 roku, na 331 Zebraniu

---

²⁰ Tamże, 127c, s. 49.

²¹ *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom*, dz. cyt., 17a–b., s. 44–45.

²² Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*, 122, s. 46. *Dyrektorium* odwołuje się do następujących dokumentów: *Instrukcja w sprawie formacji i sposobu wykonywania posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej*, 22 czerwca 1991, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1993*, Lublin 1994, 75–83; „Wskazania Konferencji Episkopatu Polski odnośnie nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej”, 9 marca 2006, *Anamnesis* 46 (2006), 17–18; „Modyfikacja instrukcji w sprawie formacji i sposobu wykonywania posługi nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej z dnia 22 VI 1991 r.”, 18.10.2006, *Anamnesis* 48 (2007), 10–14.

²³ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*, 133, s. 51.

Plenarnym KEP czytamy, że w Polsce także „do posługi nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej dopuszczeni są dziś tylko mężczyźni”²⁴.

Odczytując ponownie powyższe zdanie o preferowaniu nadzwyczajnych szafarzy, można zapytać, ilu mamy w Polsce stałych lektorów i akolitów i czy są niezbędni w posłudze duszpasterskiej w naszych parafiach? Prawdą jest, że o znaczącej roli lektora i akolity pisano w kontekście realizacji *Programu Duszpasterskiego dla Kościoła w Polsce* na lata 2010–2013, którego hasłem były słowa: „Kościół domem i szkołą komunii”. Sugerowano wówczas, aby w polskich diecezjach przystąpić do zakładania odpowiednich ośrodków formacyjnych dla tych dwóch grup posługujących. W artykule z roku 2016 czytamy zaś, iż „wydaje się, że przed Kościołem w Polsce stoi ważne zadanie wprowadzenia w szerszym zakresie przepisów o stałych lektorach i akolitach”²⁵. Zdanie to świadczy jednak, że stałych lektorów i akolitów jeszcze pięć lat temu nie tylko było niewiele, ale nie brakuje diecezji, w których sukcesywnie wprowadza się życie przepisy o ich formacji, a w konsekwencji stałych lektorów i akolitów mamy coraz więcej²⁶.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wraz z decyzją papieża Franciszka o zmianie Kanonu 230 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego na temat dopuszczenia osób płci żeńskiej do urzędowej posługi lektoratu i akolitu obowiązujące przepisy muszą ulec zmianie. Prowokująco brzmi w tym kontekście pytanie: „Skoro w Polsce przez 60 lat nie każda diecezja szkoli mężczyzn do takiej posługi, to czy jest zapotrzebowanie na kobiety?”²⁷. Mimo że faktycznie posługi są udzielane tylko w kilku diecezjach, nie wydaje się, aby odpowiedź na to pytanie, mimo że jego autor traktuje je raczej jako retoryczne, nie znalazła przychylnego odniesienia do posługiwania kobiet w gremium Episkopatu Polski i wyznawców Chrystusa na naszej ziemi. Trzeba jednak przyznać, że w liście do Kard. Ladarii sam papież Franciszek określił, że „zadaniem Konferencji Episkopatów będzie ustalenie odpowiednich kryteriów dla rozeznawania i przygotowania

---

²⁴ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego oraz wskazania Episkopatu Polski*, Poznań 2006, 53, s. 126.

²⁵ J. Dyduch, „Rola stałych lektorów, akolitów i diakonów w służbie wspólnocie Kościoła”, *Prawo Kanoniczne* 59 (2016) nr 1, 11.

²⁶ Wystarczy wspomnieć, że 7 kwietnia 2019 roku w kościele konkatedralnym pod wezwaniem Trójcy Świętej w Chełmży bp Józef Szamocki udzielił posługi stałego akolity 26 mężczyznom z 14 parafii diecezji toruńskiej. Rok wcześniej zostali oni stałymi lektorami przez posługę biskupa toruńskiego Wiesława Śmigła.

²⁷ D. Makowski, Posługa lektoratu i akolitu po reformie święceń niższych i subdiakonatu, <https://zpasjidoliturгии.pl/posluga-lektoratu-i-akolitu-po-reformie-swieccen-nizszych-i-subdiakonatu/> (dostęp 13.02.2021).

kandydatów i kandydatek do posług lektoratu lub akolitu”. Przytaczając te słowa, bp Adam Bałabuch, przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP, wyraźnie stwierdził, że „biskupi muszą rozemnić, jakie warunki i moment będą odpowiednie dla wprowadzenia posługi lektoratu i akolitu dla kobiet. Niemniej zapewne taka możliwość zostanie zgodnie z wolą Ojca Świętego wprowadzona”²⁸.

Wypowiedź ta cieszy, jako że kobieta, mimo że nie może przyjąć święceń, jest przecież w całej pełni człowiekiem świeckim, a więc pryncypialnie uosabia apostoła laikatu. W tym duchu wypowiadał się św. Jan Paweł II, pisząc w posynodalnej adhortacji *Christifideles laici*, że „rzeczą absolutnie konieczną jest przejście od teoretycznego uznania aktywnej i odpowiedzialnej obecności kobiety w Kościele do praktycznej realizacji” (*Christifideles laici*, 51). Jest rzeczą oczywistą że – jak mówi bp Bałabuch – „potrzebny będzie czas, aby zarówno Konferencje Episkopatów poczyniły odpowiednie dostosowania nie tylko w tekstach liturgicznych (na pewno nie przed zmianami, które wprowadzi Kongregacja ds. Kultu Bożego), ale także w programach formacyjnych i duszpasterskich”²⁹. Z pewnością jednak doczekamy się dnia, w którym do stałych posług lektoratu i akolitu, spełnianych przez „osoby charakteryzujące się nie tylko odpowiedzialnością za Kościół lokalny, ale także takimi cechami charakteru, które czynią z nich liderów we wspólnotach, osoby na których pasterze mogą polegać, i którym mogą powierzać odpowiedzialne funkcje (nie tylko służenie do Mszy, ale prowadzenie grup, współpracę w ewangelizacji)”³⁰ dołączą również kobiety. Trzeba się będzie niewątpliwie przez jakiś czas pochylić nad wypracowaniem nowych instrukcji Konferencji Episkopatu Polski, które – jak sądzimy – zostaną zwieńczone nowym obrzędem ustanowienia lektorów i akolitów, poprzedzonym „Motu Proprio” *Spiritus Domini*, mobilizując nas do intensywniejszego skoncentrowania się na gorliwym sprawowaniu i czynnym udziale w Eucharystii zgonie z hasłem obecnego roku duszpasterskiego: „Zgromadzeni na świętej Wieczerzy”.

Ks. Marian Kowalczyk SAC

---

²⁸ A. Bałabuch, „Komisja Liturgiczna KEP zajmie się sprawą dopuszczenia kobiet do akolitu i lektoratu”, <https://ekai.pl/komisja-liturgiczna-kep-zajmie-sie-sprawa-dopuszczenia-kobiet-do-akolitu-i-lektoratu/> (dostęp 13.02.2021).

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.